

податок на додану вартість (ПДВ), податок на прибуток підприємств (ППП), прибутковий податок з громадян (ППГ) і акцизний збір (АКЦ).

Серед основних джерел наповнення державного бюджету значне місце належить непрямому податку – ПДВ, питома вага якого у структурі доходів зведеного бюджету в 2003-04 роках становить 20 %. На сучасному етапі доходи від зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) посідають важливе місце у формуванні Державного бюджету України.

За економічною природою основою доходів від зовнішньоекономічної діяльності є митні податки і збори. Надходження від зовнішньоекономічної діяльності становлять значну частку в структурі дохідної частини державного бюджету. В Україні цей показник за десять років розвитку зріс у десять разів.

Стан бюджетної системи є найважливішим критерієм економічної ситуації в країні. Адже закладені в ньому параметри визначають наявність інвестиційних стимулів і потенціалу вкладень, рівень соціального захисту громадян, ступінь державної незалежності й обороноздатності, місце і роль України в міжнародних економічних відносинах.

Література

1. Закон України "Про державний бюджет України на 2004 рік"// Фінанси України. – 2004, № 2.

2. Закон України "Про бюджетну систему України"// Відомості Верховної Ради України. – 1995, № 26.

3. Криниця С.О. Формування бюджетів розвитку в регіонах України// Фінанси України. – 2000, № 11.

УДК 65.016.8:336.3

*Н.В. Черниченко¹ – Львівська філія
Європейського університету*

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ МОДЕЛЮВАННЯ ДІАГНОСТИКИ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА

Сучасний стан економіки вимагає створення загального алгоритму прогнозування банкрутства, з урахуванням методик вітчизняного та закордонного досвіду. В статті розглянуто напрями вдосконалення діагностики кризових явищ та розроблено алгоритм прогнозування банкрутства підприємства.

N.V. Chernychko – Lviv Department of the European University

Some problems of modelling enterprise bankruptcy

The modern situation of economics demands to work out the algorithm of predicting the enterprise bankruptcy taking into consideration methodologies of local and foreign experience. The article studies the trends of improving the modelling of crisis and it deals with working out the prediction algorithm of an enterprise bankruptcy.

Вступ. Перехід економіки України від адміністративно-командної системи до ринкової економіки супроводжувався нестабільністю та постійними змінами, що, як відомо, призвело до системної економічної кризи в країні. Заходи, спрямовані на оздоровлення фінансової системи України, можуть да-

¹ Наук. керівник: доц. В.П. Медведєв, канд. техн. наук – Львівська КА

ти позитивні результати лише за умови достовірної ідентифікації глибини фінансової кризи, систематизації та своєчасне виявлення зовнішніх та внутрішніх кризових факторів, вдосконалення досвіду моделювання прогнозування банкрутства підприємств, а також проведення ефективної фінансової санації базової ланки економіки – підприємств і організацій країни.

Постановка проблеми. Сьогодні для України проблема збитковості та банкрутства і надалі залишається надзвичайно актуальною. Адже в умовах кризового стану економіки загалом, більшість підприємств працює збитково, а також є велика частка тих, що знаходяться на межі банкрутства або на стадії порушення справ про банкрутство боржників їх кредиторами у суді. Саме достовірна і своєчасна ідентифікація негативних факторів впливу на фінансово-господарську діяльність та антикризове управління підприємства є запорукою виходу з фінансової кризи. В зарубіжній практиці давно вже розроблено методи управління кризовими явищами підприємства. Проте їх досвід не можна повністю переносити на вітчизняний науково-практичний ґрунт, тому, що при цьому не враховуються галузева специфіка фінансово-господарської діяльності вітчизняних підприємств, умови господарського та податкового законодавства, особливості функціонування та тенденції розвитку економіки в цілому по Україні.

Виникла потреба поєднати різні методики прогнозування банкрутства та систематизувати їх, створивши загальний алгоритм. Тому, *метою даного дослідження* є створення на основі вітчизняних та зарубіжних методик прогнозування кризових явищ загальної моделі діагностики банкрутства підприємств в Україні.

Цікаві дослідження проблеми прогнозування банкрутства українських підприємств проводилися А.Е. Волосовичем, А. Недрянко, Г. Пеніною, О. Аксьоновою, Ю. Коваленко.

Виклад матеріалу. Послідовність проведення діагностики банкрутства повинна розглядатися залежно від етапів її здійснення. Розглянемо поетапно послідовність проведення діагностики банкрутства.

Перший етап – створення інформаційної бази дослідження. Інформаційна база дослідження створюється на основі внутрішньої та зовнішньої інформації.

Метою накопичення внутрішньої інформації є отримання повного та об'єктивного уявлення про виконання зобов'язань та поточних платежів, необхідних для нормального фінансування діяльності; отримання уявлення про можливості підприємства щодо забезпечення ритмічного та постійного фінансування. Метою нагромадження зовнішньої інформації є проведення досліджень зовнішнього середовища підприємства в наступних напрямках: кон'юнктура ринків, державне регулювання економіки, податкова політика держави.

Накопичена, систематизована внутрішня та зовнішня інформація підприємства може слугувати ресурсом для створення баз даних, необхідних для спрощення розрахунків та вдосконалення моделювання діагностики кризових явищ суб'єкта підприємницької діяльності.

Другий етап – діагностика кризового стану та загрози банкрутства підприємства. На цьому етапі відбувається визначення глибини кризового стану підприємства та рівня загрози виникнення банкрутства, яке проходить певними кроками наступним чином.

1. Виявлення ознак кризи та експрес-оцінка загрози банкрутства підприємства

Характеристика фінансової кризи на підприємстві здійснюється на основі трьох параметрів: джерела виникнення, вид кризи та стадія розвитку. Можна стверджувати, що, коли правильно визначені причинні наслідки кризи, то буде правильно визначений і діагноз фінансової неспроможності підприємства та підібрані найефективніші санаційні заходи

Розглядаючи метод прогнозування банкрутства на основі експрес-діагностики, необхідно відзначити, що метою даної методики є раннє виявлення ознак кризового розвитку підприємства та попередня оцінка масштабів кризового його стану. Експрес-діагностика банкрутства характеризує систему регулярної оцінки кризових параметрів фінансового розвитку підприємства, що здійснюється на базі даних його фінансового обліку за стандартними алгоритмами аналізу, постійного моніторингу фінансового стану підприємства. Тому методика експрес-діагностики може трактуватися як універсальна, що майже не залежить від специфічних характеристик підприємства.

2. Фундаментальний аналіз кризових явищ та загрози банкрутства підприємства

Поглиблена діагностика банкрутства представляє собою систему оцінки параметрів кризового фінансового розвитку підприємства, яке здійснюється на основі проведення комплексного фундаментального аналізу з використанням спеціальних методів оцінки впливу окремих фактів на кризовий стан підприємства. У процесі такого аналізу використовується повний комплексний аналіз фінансових коефіцієнтів на основі різних закордонних моделей та методик.

Для оцінки ймовірності банкрутства використовується універсальна дискримінантна модель, що розрахована на використання різних методик прогнозування банкрутства. Необхідно зауважити, що у закордонній практиці відомі ряд моделей прогнозування ймовірності банкрутства, названі на честь їх авторів, а саме, модель Спрінгейта, яка побудована на основі дослідження впливу дев'яти фінансових показників. Використовується також п'ятифакторна модель Альтмана, розроблена в 1968 році, і відома також під назвою "Розрахунок Z-показника" – інтегрального показника рівня загрози банкрутства.

Поряд з наведеними вище формами діагностики банкрутства також використовується система показників В. Бівера. Відомий фінансовий аналітик Вільям Бівер запропонував свою систему показників для оцінки банкрутства, яка базується на основі досліджень трендів показників для діагностики банкрутства. З метою своєчасного виявлення тенденцій формування незадовільної структури балансу у прибутково працюючого суб'єкта підприємниць-

кої діяльності, вжиття випереджувальних заходів, спрямованих на запобігання банкрутства нами пропонується провести систематичний аналіз фінансового стану підприємства на основі показників Бівера, з приведенням значень усіх вказаних показників даної закордонної моделі до вітчизняного їх трактування (табл. 1).

Табл. 1. Система показників В. Бівера

Показники	Розрахунок показника	Нормативне значення показника		
		1*	2*	3*
Коефіцієнт Бівера	Різниця чистого прибутку та суми амортизації поділена на суму довгострокової та короткострокової заборгованості	0,4-0,17	0-0,17	<0
Рентабельність активів	Відношення чистого прибутку до суми активів помножити на 100	6-8	0-6	<0
Фінансовий лівередж	Відношення суми довгострокової та короткострокової заборгованості до валюти балансу	>10	5-10	<5
Коефіцієнт покриття	Відношення суми оборотних активів до суми короткострокової заборгованості	>3,2	2-3,2	<2

Примітки: 1* – значення показників для підприємств з нормальним фінансовим станом; 2* – значення показників для підприємств, які можуть збанкрутувати за 5 років; 3* – значення показників для підприємств, які перебувають за 2 роки до банкрутства.

Проте, для практичного застосування в Україні усі ці моделі, розроблено іноземними фахівцями, є не завжди коректними, оскільки вони не враховують галузевих особливостей розвитку підприємств та притаманних їм форм організації бізнесу.

Для оцінки ймовірності банкрутства у вітчизняній практиці використовується система коефіцієнтів та показників, які об'єднані в чотири групи: показники, що характеризують платоспроможність господарюючого суб'єкта, його ліквідність, ділову активність та рентабельність (прибутковість). За допомогою даної системи проводиться фундаментальний аналіз кризових явищ на підприємстві та оцінюється фінансовий стан суб'єкта господарювання. Поряд з наведеною вище формою діагностики банкрутства використовується також балансовий метод оцінки фінансового стану та загрози банкрутства, що його ще називають "Моделю В.В. Ковальова".

На основі розглянутих вітчизняних та закордонних методик прогнозування банкрутства можливе створення загальної моделі діагностики банкрутства, що дасть змогу кожному підприємству провести без особливих труднощів ідентифікацію факторів негативного впливу різноманітних внутрішніх та зовнішніх факторів на фінансово-господарську діяльність суб'єкта господарювання.

Третій етап – прогнозування наслідків виникнення ситуації банкрутства на підприємстві.

Для партнерів підприємства-банкрута відбувається розрив господарських зв'язків, спостерігається різке погіршення фінансового стану як підприємства, що перебуває в фінансовій кризі, так і підприємства ділового пар-

тнера боржника, що викликане невиконанням банкрутом своїх зобов'язань. Працівники підприємства-банкрута втрачають свої робочі місця. В масштабах народного господарства кризові явища та масове визнання багатьох підприємств банкрутами призводить до зменшення податкових надходжень та інших обов'язкових платежів до бюджету, росту обсягів податкової заборгованості, тобто економіку країни охоплює системна криза.

Четвертий етап – виявлення можливих шляхів виходу підприємства з кризи.

Отже, фінансова криза на підприємстві є сигналізатором загрози виникнення банкрутства та спонукає підприємство-боржника вжити термінові заходи з метою відновлення платоспроможності, ліквідності та досягнення фінансової рівноваги. Проте в умовах ринку підприємство повинне вміло визначити економічну стратегію, раціональну політику у сфері фінансів, інвестицій цін та маркетингу, та конкретні заходи подолання фінансової кризи, які мають бути максимально наближені до особливостей функціонального середовища кожного підприємства. Ефективне вирішення проблем банкрутства і санації підприємств є обов'язковою умовою оздоровлення вітчизняної фінансової системи.

Висновки. Таким чином, сучасний стан економіки (більшість підприємств знаходиться у кризі) вимагає створення загального алгоритму прогнозування банкрутства підприємства з урахуванням методик як вітчизняного, так і закордонного досвіду. Дана модель дасть змогу підприємствам вчасно виявити негативні кризові явища та застосувати заходи антикризової політики управління щодо недопущення чи подолання фінансової кризи на підприємстві.

Необхідно зазначити, що діагностиці банкрутства найбільш повно відповідає використання експертних систем і систем підтримки прийняття рішень, тобто, комплексна оцінка загрози банкрутства може бути змодельована за допомогою електронних таблиць Excel, та СУБД Microsoft Access. А також, розроблений алгоритм може слугувати ресурсом для розвитку методичної бази прогнозування банкрутства підприємства.

Література

1. Бланк І.А. Основи фінансового менеджменту, т. 1. – К.: Ніка-Центр, 1999. – 592 с.
2. Бланк І.А. Основи фінансового менеджменту, т. 2. – К.: Ніка-Центр, 1999. – 512 с.
3. Лігоненко Л.О. Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій. – К.: КНЕУ, 2001.
4. Фомин Я.А. Диагностика кризисного состояния предприятия. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 349 с.